

GÖDÖLLŐI GYEPKUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Barcsák Zoltán

Gödöllői Agrártudományi Egyetem, H-2103 Gödöllő Pf. 303.

A gyep jelenlegi - nagyrészből külterjes művelésű - állapotában 1,63 t/ha szénatermésével összesen több mint 2 millió tonna takarmányt ad, amely a hazai takarmánybázisnak 35 %-át jelenti. Ez a terméstmeg az, amely megadja és bizonyítja a gyepjavítás szükségességét, mert a gyepben óriási potenciális energia van. A tömegtakarmánybázist vizsgálva megállapítható, hogy

- annak megközelítően 1/3-át a gyep,
- egy másik harmadát a szántóföldi takarmánynövények, elsősorban a pillangósok teszik ki,
- míg a harmadik arányos részét a szántóföldön termesztett silókukorica és az egy éves takarmányok adják.

A gödöllői gyepjavítási munkák a mostoha viszonyok között elterülő hegyvidéki és síkvidéki gyepekre, azok gazdaságos gyepjavítására irányultak. A borsodi, hevesi, nógrádi és pest megyei dombvidéki legelők, az alföldi sovány csenkeszes legelők javítását tűztük ki célul és erre irányítottuk kutatásainkat. Célkitűzésünk az volt, hogy egyszerű gyepjavítási módszerekkel, az adott ökológiai feltételeket figyelembevéve, a természetes csapadékot és természetes gyepállományt alapulvéve találjuk meg a gazdaságos gyepjavítási módszereket, amelyek ezeken a területeken gazdaságosan megvalósíthatók és az állattenyésztési ágazatoknak részben vagy teljes egészében biztosítja a tömegtakarmányt. A több évtizedes gyepgazdálkodással kapcsolatos kutatómunkánk a következő területekre terjedtek ki.

1. A gyep gyomnövényei és a gyomirtás

Megállapítottuk - mintegy 2000 legelő adatfelvételezése alapján, - hogy legelőink igen nagymértékben gyommal fertőzöttek, mivel a megtermett termés 34 %-a gyomból áll. Természetesen vannak olyan legelők is, ahol a veszedelmes, szúrós, tüskés gyomnövények 50-60 %-ban is borítanak.

A szúrós és tüskés gyomnövényeket, valamint a mérgező gyomokat mindenképpen irtani kell, ezért az ide sorolandó fajokat abszolút gyomoknak, míg a takarmányozás szempontjából esetenként legeltethető növényeket relatív gyomnövényeknek hívjuk, ahová a leveles, kórós gyomok nagy csoportja tartozik. Ezeket fiatal korban az állat is szívesen legeleti, mert igen jó az ásványianyag tartalmuk, az étvágyat elősegítik, vagy éppen erősítő, gyógyító hatásuk van. Számos növény emberi felhasználásra (tea, gyógyfű stb.) is alkalmas, ezért irtásuk nem engedélyezett.

A gyomirtás komplex rendszerének alapvető feltétele a rendszeres trágyázás és a rendszeres szakaszos legeltetés bevezetése és alkalmazása.

A gyomos legelőkön egyetlen, de hatásos vegyszeres gyomirtás az évenkénti rendszeres nitrogén trágyázás és a szakaszos legeltetés bevezetése után nincs lehetősége a talajban lévő értéktelen gyomoknak, a tövises iglicének és a mezei iringónak olyan mértékben elszaporodni, hogy a vegyszeres gyomirtást újra alkalmazni kelljen.

A közvetett gyomirtási módszereket, mint a trágyázást, a vízrendezést, vagy éppen az öntözést, szükséges a gyepgazdálkodás során messzemenően figyelembe venni.

2. A gödöllői tápanyaggazdálkodási módszer

A gödöllői gyepműtrágyázási módszer kialakítása során a gyepek természetes termőképességéből, a sokévi addigi átlagos terméstmegéből indultunk ki, ami minden beavatkozás nélkül, a természetes tápanyag feltáródás nyomán a helyi viszonyoknak megfelelően megterem. Mindezek alapján a legfontosabb termést meghatározó tényező alkalmazásával, vagyis a N trágyával a terméstöbbletet kell kialakítani és erre a terméstöbbletre célszerű a gyepet műtrágyázni.

A gödöllői tápanyaggazdálkodási módszert tehát - a gyepek ökológiai feltételeit messzemenően figyelembe véve - **ökonómiai alapokra építettük**. *Megállapítottuk ugyanis, hogy a gyepek természetes termőképességét az állandó költséggel, vagyis több évre szóló munkaműveletekkel (vízrendezés, meszezés) lehetett kialakítani.*

A terméstöbbletet alapvetően és elsősorban a trágyázás és ezen belül is a N trágyázás alakítja ki. Az évenkénti gyepre fordított költség nagyrésze a N trágyázással kifejezhető, vagyis a **változó költség** leszűkíthető a N trágyára. Ennek alapján megállapítottuk, hogy a változó költséget, vagyis a trágyázási költséget addig érdemes növelni, amíg a változó költségben történő ráfordítás a terméstöbblet értékében megtérül és a gyeptermesztés is gazdaságos lesz.

A módszer lényege tehát az, hogy a gyepre fordított **állandó költség** a gyepek természetes termését határozza meg, míg a **változó költség**, amit elsősorban N trágyában adunk ki, a terméstöbbletet determinálja.

Nagy számú kísérleti és üzemi adat alapján megállapítottuk azt, hogy az optimális nitrogénadag (N hatóanyag) kiszórása esetén 1 kg N után 100 kg (0,1 tonna) zöldfű terméstöbblet vagy megközelítően 25 kg széna, vagy 20 kg szárazanyag többlet várható.

A különböző gyeptípusokat 2 nagy csoportra szűkítettük. Nevezetesen az aprócsenkeszes gyepekre, ahol az optimális N trágya dózis 50-100 kg/ha; és a jó minőségű réti perje, réti csenkesz gyepekre, ahol 100-200 kg N/ha körül gazdaságos az adagolás. Ez az összefüggés évi átlagot

jelent, mert vizsgálataink szerint öntözött legelőkön az 1. fűnövedékben a N hatás lényegesen kedvezőbb, a nyári időszakban a hatékonyság jelentősen kisebb.

A N trágya több éven át egyoldalúan - PK trágyázás nélkül - is kedvezően hatott, de a tápanyag egyensúly fenntartása és a gyep minőségi értéke szempontjából az NPK arány 1:0,38:0,45 körül alakuljon.

3. A gyepnövények ízletességi vizsgálata

A természetes gyepekben és a telepítésre ajánlott növényfajok között eltérő termésméretet adó és eltérő minőségi értékkel rendelkező (beltartalmi értékű illetve energiatartalmú) növényfajok fordulnak elő. A termés mennyiségi és minőségi mutatóit sok éve figyelemmel kísérjük és ez az alapja a gyepnövények minősítésének, rangsorolásának is.

Kutatómunkánk során a gyepnövények egy eddig kevésbé figyelembe vett tényezőjét az ízletességét, vagy ami ezzel egyértelmű a legelési sorrendjét kezdtük el vizsgálni 1980-ban. A telepítésre és felülvetésre ajánlott 12 legfontosabb növény, tisztán vetett gyepjét vontuk be az ízletességi vizsgálatba. A legeltetés nagycsoportokkal, átlagosan 100-as húsmarha, illetve 400-as juhállománnyal történt. A szarvasmarhák legeltetése során etológiai vizsgálattal, nevezetesen a naponkénti harapásszám rögzítésével állapítottuk meg a legízletesebb, illetve a legkevésbé kedvelt növények sorrendjét.

Az ízletességi vizsgálattal az a célunk, hogy a különböző állatfajok gyepjébe azokból a növényfajokból vagy -fajtákból válogassunk, amelyek az állatok számára megfelelő tömeget, jó beltartalmi értékeket biztosítanak, és ezen túlmenően ízlik is, vagyis szívesen legelik az állatok. A kapott eredményekről a jelen kiadvány több dolgozatában is beszámolunk.

4. Egyéb gyepkutatások

Az NTI Gyepgazdálkodási Tanszékének munkatársai és a kutatási témáinkhoz kapcsolódó külső munkatársak a következő feladatok megoldásában vettek részt:

- gyümölcsösök sorközgyepesítése,
- domb- és hegyvidéki gyepék javításának lehetőségei,
- a gyepék állattartó-képességének vizsgálata,
- húsmarhák és juhok tömegtakarmányozásának gyepre alapozása,
- a fűsilózás vizsgálata, fejlesztése,
- környezetbarát gyepgazdálkodás, biofű előállítás lehetőségei.